

vefatından (1925) sonra da sürdürdüğü, Saruca Çarşısı'ndaki Câmiu Baybars'ta (Câmiu'l-Verd) imam-hatiplik görevine, buradaki derslerine, ayrıca evinde fıkıh, hadis, tefsir halkalarına son hastalığına kadar devam etti. Talebeleri arasında kardeşi Mürşid Âbidîn, Muhammed Edîb el-Kellâs, Muhammed Abdüllatîf Sâlih el-Ferfûr, Abdürrezzâk el-Halebî, Abdülganî ed-Dakr, Saîd el-Efgânî, Ali et-Tantâvî, Ebü'l-Hüdâ Muhammed b. İbrâhîm el-Ya'kübî, Muhammed Küreyyim Râcih, Vehbî Süleyman Gävecî, Nizâr el-Hatîb, Hâlid b. Abdurrahman el-Ak anılır. Ebü'l-Yüsr Âbidîn 12 Mayıs 1981 tarihinde vefat etti ve Bâbüssağır Kabristanı'nda defnedildi.

Dinî ilimlerdeki derin bilgisi, yardım severliği, zühd ve takvâsıyla tanınan, uzun hayatı öğretim ve irşad faaliyetleriyle geçen Ebü'l-Yüsr Âbidîn, Fransız sömürge yönetimine karşı yürütülen mücadeleye aktif biçimde katılmıştır. 1925 isyanında, ayrıca İsrail'in 1948 Filistin işgali ve 1956 Mısır savaşı sırasında silâh temin komitesi içinde yer almış, kendi maddî imkânlarıyla bazı askerleri silâhlandırmıştır. Defalarca hacca gitmiş, birçok ülkeye seyahatler yapmış, ilim, fikir ve mücadele adamlarıyla tanışmış, onlarla irtibat içinde olmuştur. Bazı yöneticilerin şer'î esaslara aykırı fetva taleplerine karşı çıkmış, bu yüzden bir ara müftülük görevini bırakmış (17 Ağustos – 1 Kasım 1961), ardından tekrar görevine devam etmiştir.

Eserleri: *Ahkâmü'l-veşâyâ* (Dimaşk 1946); *İlmü'l-ferâ'iz* (Dimaşk 1946); *Muhâdarât fi usûli'l-fıkıh* (Dimaşk 1366/1947); *Muhtaşaru Ahkâmî'z-zevâc* (Dimaşk 1947); *Eğâlîtü'l-mü'errihîn* (Dimaşk 1391/1972, 1410/1989); *Kuţûfün dâniye min şecereti'l-hikemi'l-âliye* (Dimaşk 1983); *el-Evrâdû'd-dâ'ime ma'a's-şalavâti'l-kâ'ime* (Dimaşk 1985); *Tenbihü'l-kulûbi'n-nâ'ime 'ale'l-evrâdi'd-dâ'ime* (Dimaşk 1991); *eş-Şiyâm beyne's-şerî'a ve't-tıb* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 1992); *el-Hediyyetü's-seniyye fi hikâyâti's-şüfiyye (Hikâya's-şüfiyye, Dimaşk 1993); et-Ta'rîfât* (Dimaşk 1414/1994); *el-A'dâd mine'l-Kur'ân ve'l-hadis ve'l-ahbâr* (Dimaşk 1994); *el-İcâz fi'l-İcâz* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 1414/1994, 1419/1999); *el-Kavlü'l-veşik fi emri'r-raķik* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 1996); *el-Büdûr fi ahbâri*

rabbâti'l-hudûr (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 1999); *el-Mu'ammerûn* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 2002); *Ve enibû ilâ rabbiküm ve eslimû lehû* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 2002); *el-Mevâ'izü'l-vâfiye fi'l-huţabi'l-Cum'ıyye* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 2002); *en-Nebâhe fi'l-bedâhe* (nşr. Muhammed Küreyyim Râcih, Dimaşk 2002); *'Umdetü'l-müftîn fi fetavâ İbn 'Âbidîn; İrsâdü'l-enâm ilâ ahkâmî's-şiyâm; Risâle fi 'ilmi'l-mevâris; el-Ah-vâlû's-şahşiyye; el-Uşûl ve'l-külliyât; Risâle fi'l-kırâ'e ve'l-kırâ'ât; et-Teysîr li-muhtaşari't-tefsîr; İğâsetü'l-berere fi'l-eĥâdîşi'l-müştehere; el-Kavlü's-şahîh fi'l-mütevâtiri's-şarih; el-Fevâ'idü'l-celiyye li-erbâbi'n-nüfusi'l-âliyye* (İbn Hamdûn'un *et-Tezkire*'sine zeyildir); *er-Regâ'ib fimâ yünkalü mine'l-garâ'ib; en-Nevâdir ve'l-mustahtesenâtü'l-luġaviyye; el-Elfâzû'l-luġaviyyetü't-tıbbiyye.*

BİBLİYOGRAFYA :

M. Haflî el-Murâdî, *'Arfü'l-beşâm fi men vüliye fetvâ Dimaşki's-Şâm* (nşr. M. Mutî' el-Hâfiz – Riyâz Abdülhamîd Murâd), Dimaşk 1408/1988, neşredenin zeyli, s. 229-230; Abdülkâdir Ayyâş, *Mu'cemü'l-mü'ellifine's-Süriyyîn fi'l-karni'l-iş-rin*, Dimaşk 1405/1985, s. 325; Kehhâle, *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 761-762; a.mlf., *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1993, III, 775; M. Mutî' el-Hâfiz – Nizâr Abâza, *Târîhu 'ulemâ'i Dimaşk*, Dimaşk 1406/1986, II, 968-973; M. Abdüllatîf Sâlih el-Ferfûr, *A'lâmü Dimaşki fi'l-karni'r-râbi' 'aşer el-hicri*, Dimaşk 1408/1987, s. 74, 279, 305-306; a.mlf., *İbn 'Âbidîn ve eşeruhû fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Dimaşk 1427/2006, II, 1124-1127; Ali et-Tantâvî, *Zikreyât*, Cidde 1989, II, 168-169; M. Hasan el-Himsî, *ed-Du'ât ve'd-da'vetü'l-İslâmiyyetü'l-mu'âşıra el-müntalaka min mesâcide Dimaşk*, Dimaşk-Beyrut 1411/1991, I, 146-149; II, 882-883; ayrıca bk. İndeks; Ahmed b. Muhammed Serdâr el-Halebî, *ed-Dâir ve'l-cevâhirü'l-gavâli min 'ulûmi'l-esânidi'l-avâli*, Halep 1413/1992, s. 28, 34, 36, 46, 50, 51, 53, 58, 64, 70, 72, 94, 106, 108, 111, 118, 133, 151, 160, 183; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tekmiletü Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1418/1997, s. 567; a.mlf., *Tetimmütü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, II, 158-159; a.mlf., *Mu'cemü'l-mü'ellifine'l-mu'âşırin: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, II, 617; Ahmed el-Alâvine, *Zeylü'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 198; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 276-277; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlı, *'İkdü'l-cevher fi 'ulemâ'i'r-rub'i'l-evvel mine'l-karni'l-hâmis 'aşer*, Beyrut 1427/2006, II, 2114-2116; T. Pierret, *Religion and State in Syria: The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge 2013, s. 19, 26, 33, 37, 118, 171, 180, 187; Nûreddin Muhtâr el-Hâdimî, "İbn 'Âbidîn, Ebü'l-Yüsr Muhammed b. Muhammed", *Mv.AU*, XX, 51-53.

AHMET ÖZEL

EBYÂRÎ, İbrâhîm İsmâil

(إبراهيم إسماعيل العياري)

İbrâhîm b. İsmâil el-Ebyârî
(ö. 1994)

Mısırlı

nâşir, tarihçi, edip ve yazar.

Mısır'ın batı bölgesinde Tanta şehrinde doğdu (1902 veya 1905). Babası İsmâil ticaretle uğraşıyordu. Orta halli bir ailede büyüdü. İlkokulun son sınıflarında iken hıfzını tamamladı. *Ma'a'l-eyyâm* adlı otobiyografisinde belirttiğine göre Muhammed el-Müveylîh'nin *Ĥadîşü 'İsâ b. Ĥişam ev fetretün mine'z-zemen* adlı romanını bu yaşlarda okudu ve onun seçili üslûbuna hayran kaldı. Bu arada İngilizce öğrendi. Lise öğreniminin ardından girdiği Dârülulûm'dan 1929'da mezun oldu. Kahire'deki Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye'nin edebiyat kısmında 1936 yılına kadar müşahhîh olarak çalıştı. Daha sonra altı yıl Emîriyye okullarında öğretmenlik yaptı. Kısa bir süre Maarif Vekâleti bünyesindeki İhyâü't-türâs idaresine müdür tayin edildi. Ardından bakanlık divanındaki Şuûnü meclisi'n-nüvvâb ve's-şüyüh'ta genel murakıplığa getirildi. Madrid'deki İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nde Arap dili profesörü unvanıyla görev yaptı. Mısır Kültür Bakanlığı'nda el-Müessesetü's-sekâfiyye'ye müsteşar tayin edildi. Ebyârî 6 Nisan 1994 tarihinde vefat etti. Onun tahkik ettiği yazmalardaki problemler yerlerde lafız değiştirme veya ekleme yapma hususunda en cesur muhakkiklerden olduğu belirtilir.

Eserleri. Telif: *Ma'a'l-eyyâm* (otobiyografi, Kahire 1959); *Mağîbü Devletin* (*ed-Devletü'l-Ümeviyye*) (Kahire 1378/1958); *Milâdü Devletin* (*ed-Devletü'l-Abbâsiyye*) (Kahire 1959); *Azrâ'ü'l-Başra* (hikâye, Kahire 1998); *Mu'âviye: er-Racülü'llezî enşe'e devletin* (Kahire 1985); *el-Mevsû'atü's-Şevkiyye* (I-IX, Kahire 1983, 1415/1995, Ahmed Şevki'nin bütün şiirleri ve eserlerini topladığı bir kitaptır); *Mühezzebü's-sireti'n-nebeviyye* (Kahire 1979); *Târîhu'l-Kur'an* (Kahire-Beyrut 1411/1991); *Risâletü's-şâ'ir* (Kahire 1949); *el-Mevsû'atü'l-Kur'âniyyetü'l-müyessere* (I-V, Kahire 1394/1974, ortak telif); *el-Velîd b. Yezîd ve'd-devletü'l-Ümeviyye* (Kahire 1958); *ed-Devletü'l-İşîdiyye* (Kahire, ts. [Dârü'l-fikri'l-Arabî]); *Kitâbü Fuşûl muhtâre min Kütübî't-târîh* (I-II, Kahire 1957, Tâhâ

Hüseyin, Abdüsselâm Muhammed Hârûn ve Ali el-Bicâvî ile birlikte); *Nihâyetü'l-mejâf, ed-Devletü'l-Fâtımiyye* (Kahire 1978); *el-Vağan fi'l-edebî'l-Arabî* (Kahire 1962); *Ezmetü't-ta'birî'l-edebî beyne'l-âmmiyyeti ve'l-fuşhâ* (Kahire 1378/1958, Rıdvân İbrâhîm ile birlikte); *Dirâsâtü's-şu'arâ'* (Kahire 1963, Muhammed Hasan Nâil el-Mersafî ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); *el-Mu'cemü'l-kebîr* (I. cilt, Kahire 1412/1992).

Neşir: Tek Başına Yaptığı Neşirler: Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî* (I-XXXI, Kahire 1389-1399/1969-1979); **Zeccâc, İ'râbü'l-Kur'ân el-mensûb ile'z-Zeccâc** (I-III, Kahire 1963-1965, Ahmed Râtib en-Neffâh eserin Ebü'l-Hasan el-Bâkûlî'ye ait olduğunu ispat etmiştir; *MMLADm.*, sy. 48/4 [1970], s. 840-863, sy. 49/1 [1974], s. 93-112); **Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, el-Eyyâm ve'l-leyâlî ve's-şühûr** (Kahire 1375/1956; Kahire-Beyrut 1400/1980); **Kalkaşendî, Nihâyetü'l-ereb fi ma'rifeti ensâbi'l-Arab** (Kahire 1378/1959), **Qalâ'idü'l-cümân fi't-ta'rif bi-kabâ'ili hâze'z-zamân** (Kahire 1963, 1982); **İbn Sîde, el-Muḥkem ve'l-muḥîṭü'l-a'zam** (V. cilt, Kahire 1391/1971); **Buhârî, el-Câmi'ü's-şâhiḥ** (Kahire 1404, eserde kullanımını kolaylaştırma, sonuna lugatçe ekleme, tekrarları ve senedleri çıkarma şeklinde tasarruflar yapılmıştır); **Radıyyüddin es-Sâgânî, et-Tekmile ve'z-zeyl ve's-şıla li-Kitâbi Tâci'l-luğa ve Şihâhi'l-Arabîyye (li'l-Cevheri)** (II, Kahire 1971; V, Kahire 1977); **İbn Abdülber en-Nemerî, el-İnbâh 'alâ kabâ'ili'r-ruvât** (Beyrut 1405/1985); **İbnü'l-Kütiyye, Târîhu İttihâti'l-Endelüs** (Kahire 1402/1982); **İbnü'l-Faradî, Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelüs** (I-III, Kahire-Beyrut 1983-1984; I-III, Kahire 1410/1989); **Ebû İshak İbrâhîm b. Muhammed el-Billîfîkî, el-Muḥteḍab min Kitâbi Tuḥfeti'l-kâdim (li'bni'l-Ebbâr el-Ḳudâ'i el-Belensi)** (Kahire 1957, 1982, 1989); **Muhammed b. Abdullah b. Halîl, İhtîşârü'l-Ḳıdḥi'l-mu'allâ fi târihi'l-muḥallâ (li'bn Sa'id el-Mağribi)** (Kahire 1378/1959; Beyrut 1400/1980); **Humeydî, Ceḡvetü'l-muḥteḍbis fi târihi 'ulemâ'i'l-Endelüs** (I-II, Beyrut 1403, 1404/1984, 1410/1989); **müellifi meçhul, Aḥbârun mecmû'a fi fetḥi'l-Endelüs** (Kahire 1401/1981, 1983); **Muhammed b. Hâris el-Huşenî, Ḳudâtü Ḳurṭuba** (Kahire-Beyrut 1402; Kahire 1410/1989); **Ahmed b. Yahyâ ed-Dabbî, Buğyetü'l-mültemis** (I-II, Kahire-Beyrut 1410/1989); **Muhammed b. Ahmed el-Hârizmî, Meḡâtiḥü'l-'ulûm**

(Beyrut 1989); **Ebü'l-Kâsım Vezîr el-Mağribî, el-İnâs bi-'ilmi'l-ensâb** (Kahire 1980); **İbn Sa'id el-Mağribî, el-Ğuşûnü'l-yânî'a fi meḡâsini şu'arâ'i'l-mi'eti's-sâbi'a** (3. bs., Kahire 1397/1977); **Cürcânî, et-Ta'rifât** (Kahire 1403); **İbnü'l-Ebbâr, et-Tekmile li-Kitâbi's-Şıla** (Kahire-Beyrut 1410/1989), **el-Mu'cem fi aşḡâbi'l-Ḳâḍi'l-İmâm Ebi 'Alî eş-Şadeḡi** (Kahire-Beyrut 1402/1982, 1410/1989); **İbn Hayr, Fehrese** (I-II, Kahire-Beyrut 1989); **Kâḍi Abdülcebbar, el-Muğni** (VII. cilt, Kahire 1963); **Muhammed b. Habîb, Muḡtelîfü'l-kabâ'îl ve mü'telifühâ** (Kahire-Beyrut 1400/1980); **İbn Beşkûvâl, eş-Şıla** (I-III, Kahire-Beyrut 1989); **Ebû Amr eş-Şeybânî, Kitâbü'l-Cim / Kitâbü'l-Luğa(t)** (I. cilt, Kahire 1394/1974); **Zehebî, Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'** (II. cilt, Kahire 1392).

Ortak Neşirleri: **Hatîb et-Tebrîzî, İbnü's-Sid el-Bataleyvî, Kâsım b. Hüseyin el-Hârizmî, Şurûhu Saḡṡi'z-zend** (li-Ebi'l-Alâ el-Maarrî) (Tâhâ Hüseyin yönetiminde Mustafa es-Sekkâ, Abdürrahîm Mahmûd, Abdüsselâm Muhammed Hârûn ve Hâmid Abdülmecîd ile birlikte, I-IV, Kahire 1406/1986); **İbn Abdürabbih, el-İḡdü'l-ferîd** (I-VII, Kahire 1940-1953, Ahmed Emîn ve Ahmed ez-Zeyn ile birlikte); **Makkarî, Ezhârü'r-riyâz fi aḡbâri'l-Ḳâḍi 'İyâz** (I-III, Kahire 1358-1361/1939-1942, Mustafa es-Sekkâ ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **İbn İshak, es-Sîretü'n-nebevîyye** (İbn Hişâm'ın rivayet ve teẓzibi ile, I-IV, Kahire 1375/1955, Mustafa es-Sekkâ ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **Ebû Mansûr es-Seâlibî, Fıḡḡü'l-luğa ve sırrü'l-Arabîyye** (Kahire 1357, 1373/1954, Mustafa es-Sekkâ ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte), **Leḡâ'ifü'l-Ma'ârif** (Kahire 1379/1960, Hasan Kâmil es-Sayrafî ile birlikte); **Ceḡşiyârî, el-Vüzerâ' ve'l-küttâb** (Kahire 1357/1938, 1401/1980, Mustafa es-Sekkâ ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **Ebû Hilâl el-Askerî, el-Mu'cem fi baḡıyyeti'l-esyâ'** (Kahire 1353/1934, Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **Ta'rifü'l-ḡudemâ' bi-Ebi'l-'Alâ' el-Ma'arrî** (der. ve nşr. Tâhâ Hüseyin yönetiminde Mustafa es-Sekkâ, Abdürrahîm Mahmûd, Abdüsselâm Muhammed Hârûn ve Hâmid Abdülmecîd ile birlikte, 3. bs., Kahire 1363/1944); **Divânü Ḥâfız (İbrâhîm)** (I-II, Kahire 1937, Ahmed Emîn ve Ahmed ez-Zeyn ile birlikte); **Ukberî, Şerḡu Divânî'l-Mütenebbî (et-Tibyan fi şerḡi'd-divân)** (I-II, Kahire 1355-1357/1936-1938; I-IV, Beyrut 1978, Mustafa es-Sekkâ ve Abdülhafız Şelebî ile birlikte,

şerhin Ukberî'ye aidiyeti şüphemlidir; krş. Mustafa Cevâd, *MMLADm.*, XXII [1947], s. 37-48, 110 vd.); **İbnü's-Sid el-Bataleyvî, Şerḡu Lüzûmi mâ-lâ yelzem (li'l-Ma'arrî)** (I. cilt, Kahire, ts. [Dârü'l-maârif], Tâhâ Hüseyin ile birlikte); **İbn Haldûn, Muḡaddime** (Yûsuf Es'ad Dâğır ile birlikte); **İbn Dihye el-Kelbî, el-Muḡrib min eş'âri ehli'l-Mağrib** (Tâhâ Hüseyin yönetiminde Hâmid Abdülmecîd ve Ahmed Bedevî ile birlikte, Kahire 1954, 1997); **İbn Vâsil el-Hamevî, Tecridü'l-Eğânî** (I-VI, Kahire 1955-1963, Tâhâ Hüseyin ile birlikte); **Divânü (Muḡammed) 'Abdümuḡṡalib (1871-1931)** (Kahire, ts. [Matbaatü'l-i'timâd], Abdülhafız Şelebî ile birlikte); **İbn Manzûr, Muḡtârü'l-Eğânî fi'l-aḡbâr ve't-teḡânî** (I-V, Kahire 1385, ortak neşir); **Neşvân el-Himyerî, Şerḡu Risâleti'l-Hûri'l-'în** (Kahire 1367, Kemâl Mustafa ile birlikte); **Ahmed b. Ömer el-Kurtubî, el-Müfḡim Şerḡu Şahîḡi Müslim** (I-V, Kahire-Beyrut 1995, Ebû Ferha el-Hüseyin v.dğr. birlikte); **Ezherî, Tehzîbü'l-luğa** (I-XV, Kahire 1967, Abdüsselâm M. Hârûn v.dğr. ile birlikte). **Ebyârî ayrıca İbn Ebû's-Sürûr el-Bekrî'nin el-Ḳavlü'l-muḡteḍab fimâ vâfeḡa luḡate ehli Mısr min luḡâti'l-Arab** (nşr. Seyyid İbrâhîm Sâlim, Kahire, ts. [el-Müessesetü'l-Mısıriyyetü'l-âmmel]), **İbn Hazm el-Endelüsî'nin ṡavḡu'l-ḡamâme** (nşr. Hasan Kâmil es-Sayrafî, Kahire 1950) ve **İbn Hacer el-Askalânî'nin Ref'u'l-işr 'an ḡudâti Mısr** (nşr. Ali Muhammed Ömer, Kahire 1418/1998) adlı eserlerini kontrol etmiş ve bunlara takdim yazısı yazmıştır. **Washington Irving'in Tales of the Alhambra** adlı eserini **Ḳışaṡu'l-ḡamrâ** adıyla İngilizce'den çevirmiş (Kahire 1372) ve *Encyclopaedia of Islam*'ın Arapça tercümesi (*Dâ'ireti'l-Ma'âriḡi'l-İslâmiyye*) için bazı maddeleri çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Enver el-Cündî, *Müfekkîrûn ve üdebâ' min hilâli âşârihim*, Beyrut 1967, s. 19-24; M. Abdülcervâd, *Taḡvîmü Dâri'l-'ulûm: 1872-1947*, Kahire 1410/1990, I, 426-427; Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 17; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tekmiletü Mu'cemi'l-mü'ellifin*, Beyrut 1418/1997, s. 11-14, 649; a.mlf., *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, I, 9-10; a.mlf., *el-Müstedrek 'alâ Tetimmeti'l-A'lâm*, Beyrut 1422, s. 21; İbrâhîm b. Abdullah el-Hâzîmî, *Mevsû'atü a'lâmi'l-ḡarnî'r-râbi' 'aşer ve'l-ḡâmis 'aşer el-hicri fi'l-'âlemi'l-Arabî ve'l-İslâmî*, Riyad 1419, I, 19-23; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 13-14; Seyyid el-Cernîff, "el-Cilî'ü's-sânî evi't-tabakâtü's-sâniyye mine'l-muḡḡakḡiḡine'l-a'lâm", *ME*, IX/68 (1416/1996), s. 1367-1369; Fethullah Süleyman, "el-Ebyârî, İbrâhîm İsmâîl", *Mv.AC*, I, 225-228.

